

مروری بر حقوق سلامت

شهریار اسلامی تبار^{*۱}

چکیده

زمینه: این مطالعه در راستای بهره‌گیری از تجربیات ملی و بین‌المللی و همچنین تکامل آن به‌عنوان یک رشته جدید دانشگاهی است. حق بر سلامت یکی از عناوین حق‌های بشر است که تحقق آن برای استیفای سایر حق‌های بشر ضروری بوده و در پیوندی ناگسستنی با حق حیات قرار دارد. با توجه به پیچیدگی و توسعه رابطه میان سلامت و حقوق در سطوح ملی و بین‌المللی، ضروری است مروری بر این شاخه قدیمی حقوق، که امروزه یک رشته جدید دانشگاهی است، داشته باشیم. حقوق سلامت می‌تواند از دیدگاه‌های مختلف بررسی شود: اخلاق زیستی، حقوق سلامت عمومی و حقوق مراقبت سلامت. اولی به اخلاقیات مربوط است و دومی و سومی رویکردهای حقوقی موضوع می‌باشند. حق افراد به منظور تعیین سرنوشت خود و حق برخورداری از سلامت، موضوع اصلی در این رویکردهای حقوقی است.

نتیجه‌گیری: حقوق سلامت دسترسی به تمامی عناصر حق سلامت شامل حق افراد و جمعیت‌ها و به‌ویژه جمعیت‌های آسیب‌پذیر بوده و مسئولیت قانونی آن‌ها عموماً در مرکز توجه حقوق سلامت قرار دارد. طبق قوانین ملی و بین‌المللی، نهادهای دولتی دارای مسئولیت قانونی تدارک مراقبت‌های سلامت، حفاظت از سلامت و ارتقای آن هستند. این امور شامل موضوعات مربوط به حقوق مراقبت سلامت از جمله حریم خصوصی و محرمانگی، مسئولیت قانونی متخصصان مراقبت سلامت، کلاهبرداری و سوءاستفاده مالی و همین‌طور حقوق غذا و دارو، حقوق زیست‌محیطی، حقوق سلامت روان و حقوق سلامت جمعیت‌های آسیب‌پذیر می‌شوند.

کلید واژه‌ها: حقوق پزشکی، اخلاق زیستی، حق سلامت، حقوق مراقبت سلامت، حقوق سلامت عمومی.

نویسنده:

*۱- نویسنده مسئول: استادیار و مدیر گروه
حقوق سلامت دانشگاه علوم پزشکی هوشمند،
تهران، ایران.
ایمیل: eslamitabar.sh@smums.ac.ir

حیطه موضوعی:

حقوق و سلامت

استناد:

دوفصلنامه مطالعات حقوق و سلامت، سال
اول، شماره ۱، ص ۷-۱، بهار و تابستان ۱۴۰۳

تاریخچه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۳/۲۰
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۴/۲۳
انتشار آنلاین: ۱۴۰۳/۰۶/۳۱

An Overview Of Health Law

Shahriar Eslamitabar^{1*}

Abstract

Background: This study seeks to utilize both national and international experiences and explores evolution of health law as an emerging academic field. The right to health is one of the components of human rights, the realization of which is considered necessary for the fulfillment of other human rights and intricately linked to the right to life and is also associated with the right social security. Considering the complexity and development of the relationship between health and law at the national and international levels, it is crucial to reassess this long-established area of law, which has developed into a distinct academic discipline. Health rights can be approached from different perspectives: bioethics, public health rights and health care rights. The first is related to ethics, and the second and third are legal approaches. A central theme in these legal approaches is the the right of individuals to shape their own destinies and to achive a state of health.

Conclusion: Health rights are linked to the rights of individual especially those in vulnerable situations, allowing them access to all aspects of health. Therefore, legal responsibility is a significant aspect of health rights. Morevere, national and international laws require government institutions to take on legal responsibilities for providing, protecting and promoting health. These matters include issues of health care rights, including privacy and confidentiality, legal responsibility of health care professionals, fraud and financial abuse, as well as food and drug rights, environmental rights, mental health rights, and the health rights of vulnerable populations.

Keywords: medical Law, bioethics, right to health, health care Law, public health Law.

Author:

^{1*} - Head of specialized health law department of smart university of medical science, Tehran, Iran.

Email: eslamitabar.sh@smums.ac.ir

Scope:

Law health

Cite:

J Law Health Stud, 2024, 1, 1-7

Article History:

Received: 9th June 2024

Accepted: 13th July 2024

ePublished: 21th September 2024

Copyright: Open Access Journal of Law Health Studies; Copying, distribution and publication for non-commercial use is free with reference to the source.

Save and download this article

Eslamitabar, S, Law Health studies, Smart university of medical science,
An overview of Health Law, 2024

مقدمه

"حقوق" به شکل معیارها و اصول حقوقی شناخته می‌شود که می‌تواند در قالب قوانین روی عموم مردم یا یک گروه خاص از شهروندان، یک حرفه و موسسات وابسته به یک صنعت نظیر صنعت مراقبت سلامت، نظام‌های سلامت و نیز ارائه‌دهندگان خدمات مراقبت سلامت اعمال شود. به دلیل اهمیت حیاتی سلامت، تمامی صنایع و موسسات مربوط به سلامت شامل خدمات مراقبت سلامت تا حد قابل توجهی توسط قوانین و نظام حقوقی تحت کنترل و نظارت قانونی قرار می‌گیرند. بنابراین، تمامی متخصصان مراقبت سلامت شامل دندان‌پزشکان، داروسازان، پرستاران، روانشناسان، رادیولوژیست‌ها، پزشکان و غیره نیازمند زمینه‌سازی گسترده در خصوص اصول و مبانی حقوق مترتب بر حوزه بهداشت و درمان هستند.^۱ اهمیت حقوق در سلامت به طرز چشم‌گیری طی دهه‌های اخیر افزایش یافته است. با توسعه سریع سلامت، حق‌های بشر و خدمات انسانی مشکلات بسیاری در مسائل حقوقی و حجم پرونده‌های قضایی در این حوزه پدید آمد. این حقوق که شامل قانون‌گذاری، تصمیمات قضایی و مقررات اداری می‌شود، اکنون تقریباً تمامی ابعاد سلامت و خدمات انسانی از جمله حق‌های بیمار، حق‌های متخصصان مراقبت سلامت، مدیریت و کنترل و نظارت قانونی بر خدمات مراقبت سلامت، رابطه متخصصان و بیماران و عملکرد حرفه‌ای این متخصصان را در بر می‌گیرد.^۲ حقوق سلامت به‌منزله یکی از حق‌های بنیادین بشری در اسناد ملی و بین‌المللی جایگاه ویژه‌ای دارد و از جمله اصول پذیرفته شده در همه کشورها خصوصاً جمهوری اسلامی ایران بوده و دربرگیرنده شرایطی است که دولت‌ها برای تامین یک زندگی سالم متعهد به فراهم کردن آن می‌باشند.

پیشینه

برای درک حقوق سلامت، ابتدا باید واژه "سلامت" معنا شود. واژه سلامت اغلب به سلامت جسمی و روانی، سلامت بشر و سلامت حیوانات اطلاق می‌شود. حقوق سلامت مجموعه‌ای از چهارچوب‌های قانونی حاکم بر حوزه حفاظت از سلامت بشر می‌باشد. اما محیط‌زیست و اکوسیستم نیز بر سلامت مردم تأثیرات مستقیم دارند بنابراین ما آن‌ها را در حقوق سلامت لحاظ می‌کنیم.^۳ اگرچه معنا و مفهوم سلامت ساده به نظر می‌رسد، اما نکات قابل

تاملی در تعریف علمی آن وجود دارد که بیانگر یک رویکرد جامع به موضوع حیاتی سلامت است. "حقوق سلامت" حوزه‌ای از حقوق است که به سلامت افراد و جمعیت‌ها، تدارک و ارائه مراقبت‌های سلامت و عملکرد نظام مراقبت سلامت مربوط می‌شود. "حقوق سلامت" که گاهی به جای "حقوق مراقبت سلامت" مورد استفاده قرار می‌گیرد، نسخه جدیدتر و توسعه یافته‌تر از حقوق پزشکی است که طی دهه‌های اخیر با تأکید بیشتر بر نقش تمامی متخصصان مراقبت سلامت شکل گرفته است. این روزها، این حوزه آکادمیک و میان‌رشته‌ای حقوق در سطوح مختلف تحصیلی در دانشگاه‌های معتبر جهان تدریس می‌شود.^۴ حقوق سلامت اولین بار در کشورهای نظیر آمریکا، کانادا و فرانسه با قدمت طولانی رسمیت یافته و در دانشگاه‌ها به‌عنوان یک رشته دانشگاهی تدریس شده است. سلامت پیوند نزدیکی با صیانت انسان داشته و از آنجا که حقوق سلامت در میان انواع حق‌های بشری در اسناد ملی و بین‌المللی جایگاه والایی دارد، می‌تواند به‌عنوان یکی اصول کلی پذیرفته شده در نظام‌های حقوقی توسعه یافته محسوب شود. حق برخورداری از بالاترین استانداردهای قابل حصول سلامتی یا حق بر سلامتی یکی از حق‌های بشری است که در اسناد حقوق بشری بر اهمیت آن تأکید شده است. سلامت فردی، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مولفه‌های حکومت بر هر انسانی محسوب می‌شود. حوزه‌های مربوط به سلامتی متنوع بوده و دارای ابعاد گوناگونی است که همین امر نیز عاملی برای دشواری تعریف حق مزبور شده است.^۵ حق بر سلامتی به معنای حق سالم بودن نیست. سالم بودن به فقدان بیماری دلالت دارد، اما حق بر سلامتی فراتر از نبود بیماری است و دارای ابعاد مختلف جسمی، روانی و اجتماعی می‌باشد؛ درواقع حق بر سلامتی، حقی است که مستلزم برخورداری از فرصت‌های برابر برای همه است تا بتوانند از امکانات، تسهیلات، خدمات و شرایط لازم برای تحقق این استاندارد برخوردار شوند.^۶ موضوع حقوق سلامت در سطح گسترده در دانشکده‌های حقوق، پزشکی و سازمان‌های اجرایی - اداری مربوط به سلامت و سلامت عمومی تدریس می‌شود، توسط نظام‌های سلامت و وکلا اعمال می‌گردد و پژوهشگران به تجزیه و تحلیل حوزه‌های مرتبط با آن از قبیل حقوق سلامت، بیواتیک، حقوق مراقبت سلامت، حقوق عمومی و سیاستگذاری مشغول می‌باشند.^۷ حقوق سلامت به بررسی تمامی ابعاد صنعت مراقبت سلامت

حقوق سلامت با سطوح مختلفی شناخته می‌شود. سطح اول، سطح کشوری یا ملی است. عموماً دستورالعمل‌های قانونی حقوق سلامت به این سطح اختصاص دارند. این حوزه نشان می‌دهد که چگونه در قالب حقوق سلامت، قانونگذاری ملی درجه اول و از طریق تجزیه و تحلیل این موضوع در نظام ملی سلامت کشورها تعیین می‌شود. سطح دوم، سطح تطبیقی یا مقایسه‌ای است. پر واضح است که مقایسه نظام‌های ملی سلامت کشورهای مختلفی که در یک حوزه جغرافیایی قرار دارند می‌تواند جالب توجه باشد. سطح سوم به حقوق سلامت بین‌المللی مربوط می‌شود. این موضوع تحت تاثیر مقررات تصویب شده توسط سازمان بهداشت جهانی و سایر نهادهای ملی و بین‌المللی است. سازمان بهداشت جهانی نقش بسیار مهمی در حل مشکلات و مسائل سلامت در سطح جهانی ایفا می‌کند. مقررات و دستورالعمل‌های این نهاد بین‌المللی، تعهداتی را بر دوش کشورهای عضو در خصوص اعلام شیوع بیماری‌های مسری، محدودیت در مرزها، به ویژه در مورد بیماری‌های طاعون و تب زرد قرار می‌دهد.

شاخه‌ها

این رشته به دوشاخه کلاسیک و نوظهور تقسیم می‌شود که عبارتند از:

- شاخه کلاسیک که حقوق پزشکی آن را نمایندگی می‌کند؛

- شاخه‌های نوظهور که بعد از حقوق پزشکی ظهور پیدا کرده‌اند و یا در حال ظهور می‌باشند. این شاخه‌های حقوقی جدید را می‌توان در دو گروه اصلی زیر طبقه‌بندی کرد:

شاخه‌های موضوعی از قبیل حقوق پرستاری، حقوق دامپزشکی و حقوق دارو که به قانونگذاری در ارتباط با محصولات سلامت و حرفه دارویی مربوط می‌شود؛

شاخه‌های عرضی از قبیل حقوق مراکز درمانی و حقوق تامین اجتماعی حداقل در ارتباط با مقررات جبران هزینه‌ها از طریق بیمه و هزینه‌های مراقبت سلامت را شامل می‌گردد.

رویکردها

حقوق سلامت در چهار رویکرد اصلی مستقل که با یکدیگر نقاط اشتراکی دارند می‌تواند مورد توجه قرار گیرد: که حق‌های بشر و حق سلامت، حقوق مراقبت سلامت، حقوق سلامت عمومی و بیواتیک شناخته می‌شود.^۸

از جمله موسسات و نهادهای مربوطه، تامین مالی (فاینانس) و ارائه خدمات مراقبت سلامت می‌پردازد. از آنجا که صنعت مراقبت سلامت بسیار گسترده است، با بسیاری از حوزه‌های حقوق و قوانین از جمله قوانین آنتی‌تراست، قوانین مربوط به شرکت‌ها، دادخواهی در امور حقوق قراردادها، حقوق کیفری، حق‌های مالکیت معنوی، مالیات‌ها، رگولاتوری و بسیاری دیگر تلاقی می‌کند.^۴ حقوق پزشکی به‌عنوان شاخه قدیمی حقوق سلامت، به زمان‌های بسیار دور و شاید به ضرورت حفاظت از مردم جامعه در برابر اقدامات غیرمسئولانه اطباء نابلد بازمی‌گردد. در این خصوص، مستندات مربوط به قانون و پزشکی از دوران سومریان، بابلیان و مصریان، هندیان و چینی‌های باستان و بسیاری دیگر از اعصار مستنداتی وجود دارد. مستندات تاریخی از رابطه پزشکی و حقوق را می‌توان در نظام‌های اولیه حقوق از جمله حمورابی (مربوط به دولت بابل در ۱۰۰۰ تا ۲۰۰۰ سال قبل از میلاد مسیح) که قدیمی‌ترین قوانین حقوقی است و شامل جبران خسارت افراد آسیب‌دیده توسط اطباء اهمال کار و سهل‌انگار نیز می‌شود، مشاهده نمود. توسعه و پیچیدگی قانونگذاری در حوزه سلامت در سطح ملی و تاسیس محافل قانونگذاری بین‌المللی یا جهانی منجر به گنجاندن آموزش حقوق سلامت در برنامه‌های دانشگاهی شد. اگرچه حقوق سلامت یک موضوع قدیمی است اما یک رشته دانشگاهی نسبتاً جدید محسوب می‌شود. اولین کلاس‌های دانشگاهی به دهه ۱۹۶۰ میلادی بازمی‌گردد. این رشته دانشگاهی نخستین بار (در دهه‌های ۱۹۶۰ تا ۱۹۸۰ میلادی) در کشورهای نظیر ایالات متحده آمریکا، کانادا و فرانسه با قدمت قانونگذاری طولانی در حوزه سلامت به رسمیت شناخته شد. موضوع "حقوق سلامت" به‌طور گسترده در دانشکده‌های حقوق، طب و بخش‌های مرتبط با سلامت عمومی توسط نظام‌های سلامت، وکلا و محققان در حوزه‌های حقوق سلامت، حقوق مراقبت سلامت، طب و سیاست سلامت تدریس شده‌اند.^۴ به هر حال، دو رویکرد در مباحث حقوق و سلامت به‌عنوان یک حقوق تجویزی وجود دارد: احتیاطی و پیشگیرانه. اولی (به‌عنوان مثال، قرنطینه) مدت‌های مدیدی است که به‌مورد اجرا گذاشته می‌شود؛ و دومی (به‌عنوان مثال، واکسیناسیون) تنها از نیمه دوم قرن بیستم رواج یافته است.

سطوح

الف) حق‌های بشر و حق سلامت

حقوق بشر به‌عنوان مهم‌ترین شاخه حقوق عمومی، یک رشته دانشگاهی است که به پنج شاخه فرعی شامل حق‌های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، مدنی و سیاسی طبقه‌بندی می‌شود. "حق سلامت" یک حق اجتماعی است که بالاترین استاندارد قابل حصول سلامت نیز تعریف می‌شود. این حق به‌عنوان یک حق اساسی تمامی انبای بشر شناخته می‌شود که باید در برابر هرگونه تبعیض از آن حمایت به‌عمل آید، لذا تعهداتی را برای دولت‌ها به‌دنبال دارد. عناصر سلامت عبارتند از: فراهم بودن، قابل دسترس بودن، قابل قبول بودن و با کیفیت بودن. کشورهای عضو سازمان ملل به‌منظور تحقق حق سلامت تعهداتی دارند که این تعهدات شامل تعهد به احترام، تعهد به حمایت و تعهد به انجام (اجرا) می‌باشد.^۹ حق سلامت یک حق اساسی حقوق بشری است که برای سلامت بشر، عملکرد مطلوب جوامع بشری و اقتصاد و قابلیت اعمال سایر حق‌های بشری ضروری است.^{۱۰} این حق در بسیاری از اسناد و موازین حقوق بشری از قبیل ماده دوازده کنوانسیون حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگ سازمان ملل متحد آمده است.^{۱۱} به هر حال، به‌منظور درک "حق سلامت" قبل از هرچیز باید معنا و مفهوم "سلامت" مشخص شود. "سلامت" به سلامت جسمی، روانی و اجتماعی اطلاق می‌شود و تنها به‌معنای فقدان بیماری نیست.^{۱۲} سلامت جزئی از سرمایه انسانی است که به‌طور مستقیم و غیرمستقیم سبب افزایش ذخیره دانش افراد می‌شود و در نتیجه افزایش بهره‌وری و رشد اقتصادی را در پی خواهد داشت.

ب) حقوق مراقبت سلامت

مراقبت سلامت تامین یا ارتقای سلامت از طریق پیشگیری، تشخیص و درمان بیماری‌ها، آسیب‌های جسمی و روانی مردم می‌باشد. ارائه مراقبت‌های سلامت برای بیماران توسط مراکز و متخصصان مراقبت سلامت بر اساس چهارچوبی از اصول حقوقی و مفاد قانونی صورت می‌گیرد که استانداردهای خدمات مراقبت ارائه شده و حق‌ها و تعهدات ارائه‌دهندگان و دریافت‌کنندگان خدمات مراقبت سلامت را تعیین و تنظیم می‌نمایند که "حقوق مراقبت سلامت" نامیده می‌شود.^{۱۳} تدارک و ارائه مراقبت‌های سلامت، متخصصان مراقبت سلامت را در شرایطی قرار می‌دهد که ملاحظات حقوقی باید در تصمیمات مهم بالینی لحاظ شوند بنابراین، بر اساس چهارچوب‌ها و اصول حقوقی

و مفاد قانونی تعیین‌کننده استانداردهای مراقبتی و حق‌ها و مسئولیت‌های دریافت‌کنندگان و ارائه‌دهندگان خدمات مراقبت سلامت، این حق‌ها تحت کنترل قانونی قرار می‌گیرد.^{۱۴} مهم‌ترین مسائل حقوقی این حوزه به حریم خصوصی و محرمانگی، رضایت آگاهانه، سهل‌انگاری و خطای حرفه‌ای مربوط می‌شوند.^{۱۵} به هر حال، رویکرد مفهومی حقوق مراقبت سلامت از اصول اخلاقی نظیر اختیار و آزادی فردی، منفعت‌رسانی و نیکوکاری و عدالت سرچشمه می‌گیرد.^{۱۶} این شاخه از حقوق دربرگیرنده حرفه طبابت و سایر حرفه‌های مراقبت سلامت و همچنین نقش و حمایت قانون از سلامت عمومی جامعه است.

ج) حقوق سلامت عمومی

در حوزه حقوق سلامت عمومی، مرز مشترک حقوق با سلامت را می‌توان در حفاظت از منافع و مصالح سلامت عمومی دید. از دیرباز، دولت‌ها نگران مقررات مربوط به بیماری‌ها و اعمال تدابیر قانونی به‌منظور قرنطینه افراد بوده‌اند و صلاحیت‌ها و اختیارات قانونی به‌منظور ارتقای سلامت عموم مردم را مورد مطالعه قرار می‌دهند. این حقوق بر وظایف دولت در تحقق این اهداف، محدودیت‌های این اختیارات و آینده مردم تمرکز دارد. قوانین این حوزه بر رفتار سالم، پاسخ به تهدیدهای سلامت و تقویت استانداردهای سلامت و ایمنی تاثیر می‌گذارند. بنابراین، حقوق سلامت عمومی موضوعی بسیار مهم است که به تامین و تضمین شرایط لازم برای سلامت مردم (شرایطی که دولت‌ها می‌توانند و باید در حمایت از سلامت مردم فراهم کنند) مربوط می‌شود. به هر حال، حمایت و حفاظت از سلامت مردم جامعه بدون یک چهارچوب حقوقی کارآمد امکان‌پذیر نیست. بنابراین حقوق سلامت عمومی مطالعه اختیارات و وظایف دولت‌ها به‌منظور سالم زیستن مردم خود می‌باشد. پس به‌همین دلیل پنج عنصر اصلی حقوق سلامت عمومی عبارتند از: ۱- دولت، ۲- مردم، ۳- روابط (میان دولت و افرادی که خود و جامعه را در معرض خطر قرار می‌دهند)، ۴- خدمات سلامت عمومی، ۵- زور و اجبار دولت به افراد و کسب و کارها به‌منظور حفاظت از سلامت جامعه؛ اما حوزه‌های اصلی حقوق سلامت عمومی شامل حقوق دارو، حقوق مواد و محصولات غذایی، سلامت و ایمنی شغلی و جمعیت‌های آسیب‌پذیر و حقوق سلامت می‌باشد.^{۱۷} امروزه، در تمامی نظام‌های حقوقی دنیا قانونگذاری برای بهداشت و سلامت شهروندان راه حل‌های

حق‌های بشر نیز دنبال می‌شود. بنابراین، یکی از وظایف اصلی دولت‌های امروزی و سازمان‌های حق‌های بشری به‌ویژه سازمان بهداشت جهانی کمک به تحقق این حق و دنبال کردن اهداف عالی آن است. زیرشاخه‌های مطالعاتی بسیاری برای مطالعه حقوق سلامت مطرح می‌باشند. حقوق بشر و حق سلامت یکی از این شاخه‌هاست که قبل از ورود به موضوعات اصلی حقوقی و اخلاقی باید مطالعه شود. حقوق سلامت عمومی، به‌عنوان شاخه عمومی حقوق سلامت، بیشتر به مطالعه این خدمات از نقطه نظر عمومی می‌پردازد. در کنار این زیرشاخه، حقوق مراقبت سلامت قرار دارد که به نوعی شاخه قدیمی حقوق پزشکی را نمایندگی می‌کند که به مراقبت‌های سلامت از نقطه نظر حقوقی پرداخته و بیش از هر چیز به موضوعاتی نظیر مسئولیت قانونی متخصصان مراقبت سلامت و سهل‌انگاری و قصور و خطای احتمالی در انجام این وظیفه حرفه‌ای مربوط می‌شود. جدا از این دو زیرشاخه اصلی حقوقی، یک شاخه اخلاقی بسیار مهم و زیربنایی نیز در حوزه مطالعاتی حقوق سلامت وجود دارد که از آن تحت عنوان بیواتیک یا اخلاق زیستی یاد می‌کنند.

نتیجه‌گیری

حقوق سلامت را می‌توان به‌عنوان یک شاخه از حقوق در نظر گرفت که اجرای آن تأثیرات حیاتی بر سلامت افراد و جمعیت‌ها دارد. بنابراین، دو رویکرد اصلی حقوقی نسبت به حقوق سلامت وجود دارد که شامل حقوق مراقبت سلامت و حقوق سلامت عمومی می‌باشد البته، مبنای اخلاقی این حوزه نیز تحت عنوان بیواتیک یا اخلاق زیستی مطرح می‌گردد. حق برخورداری از سلامت به روشنی به حق حیات و آزادی‌های غیرسیاسی مرتبط با سلامت مربوط می‌باشد. این حق به حفظ و ادامه حیات و یا کاهش و از بین بردن بیماری‌ها و رنج ناشی از آن‌ها که شامل اقدامات درمانی و پیشگیرانه (نظیر مصونیت از بیماری) مربوط است. به همین خاطر، حقوق سلامت بیش از هر چیز به ساختار حقوقی مسئولیت قانونی به‌ویژه مسئولیت قانونی متخصصان مراقبت سلامت مربوط می‌شود. به هر حال، این حوزه گسترده‌تر از مراقبت‌های سلامت است و شامل حقوق زیست‌محیطی، حقوق و ایمنی شغلی و سلامت عمومی می‌شود. از آنجایی که بهره‌مندی از بالاترین استاندارد قابل

مناسبتی ارائه نموده‌اند. در قانون اساسی جمهوری اسلامی نیز در اصول ۳ و ۲۹ و ۴۳ حق بر سلامت و لازمه برخورداری شهروندان از بهداشت و درمان عمومی مناسب مورد شناسایی و تأکید قانونگذاری قرار گرفته است.^{۱۸}

د) بیواتیک

پرداختن به حرفه‌های مختلف مراقبت سلامت با توجه به اصول اخلاقی به ایجاد رشته بیواتیک (اخلاق زیستی) انجامیده است که از تاریخچه کهنی برخوردار است. از گذشته‌های دور تاکنون، حرفه‌های مراقبت سلامت با برخی از بزرگ‌ترین دوره‌های اخلاقی در حوزه کلینیک از قبیل سقط جنین و اتانازی (قتل ترحم‌آمیز) مواجه هستند. با پیشرفت سریع روش‌های بالینی و به‌ویژه بیوتکنولوژی طی دهه‌های اخیر، بحث‌های اخلاقی بسیار بیشتر شده است و در نتیجه آن علم بیواتیک به‌وجود آمده است.^{۱۹} منابع بیواتیک بیانگر پایه‌های استوار آن است. بیواتیک مذهبی و سکولار هر یک از منابع ویژه خود برخوردار هستند. منابع اصلی این علم شامل حقوق، هنجارها، ارزش‌ها، تجارب شخصی، علم حضوری (شهود)، الهیات، فلسفه، روانشناسی، جامعه‌شناسی و مردم‌شناسی می‌باشند.^{۲۰} به استثناء کارآزمایی‌های بالینی که در هیچ یک از این گروه‌ها نمی‌تواند قرار بگیرد، مسائل اصلی مربوط به این رویکرد در دو گروه اصلی قرار می‌گیرند: موضوعاتی نظیر آغاز حیات و مسائل مربوط به پایان حیات. در حالی که مسائل مربوط به فن‌آوری‌های کمک باروری و سقط جنین به آغاز حیات مربوط می‌شوند؛ اتانازی، خودکشی به کمک پزشک، مرگ مغزی اقداماتی در ارتباط با پایان حیات می‌باشند.

یافته‌ها

هر روز به شاخه‌های درخت تنومند حقوق اضافه می‌شود. حقوقی که پیشتر تحت عنوان حقوق پزشکی شناخته می‌شد، امروز در معتبرترین دانشگاه‌های جهان در زیرمجموعه حقوق سلامت قرار گرفته است. حقوق سلامت در حق سلامت ریشه دارد. حق سلامت به‌معنای حق برخورداری از بالاترین استاندارد ممکن سلامت جسمی و روانی تعبیر می‌شود. این حق که به سایر حق‌های اساسی بشر از جمله حق حیات، حق مسکن، حق برخورداری از غذا و پوشاک مناسب ارتباط مستقیم دارد، امروزه علاوه بر دولت‌ها، تحقق آن از سوی مجامع بین‌المللی حقوق

این موضوع از اهمیت بسیار بالایی برخوردار بوده و باید مورد توجه قرار گیرد.

تشکر و قدردانی

از تمامی افرادی که به صورت مستقیم و غیرمستقیم در تهیه این مقاله من را یاری کردند، تشکر می‌کنم.

تعارض منافع

تعارضی در منافع انتشار این مقاله وجود ندارد.

منابع مالی

برای تهیه این مقاله از منابع مالی مهمی استفاده نشده است.

حصول سلامتی، یکی از حق‌های اساسی بشر محسوب می‌شود، دولت‌ها در قبال آن تعهداتی برعهده دارند و وظیفه تمام دولت‌ها است که جهت فراهم بودن این حق برای تمام آحاد بشر، بدون هرگونه تبعیضی تلاش نمایند. دولت‌ها مکلفند با بهره‌گیری از حداکثر منابع خود و اولویت بخشی به سلامت، حق سلامت را مورد حمایت کامل قرار داده و راهبردهای حمایتی و صیانتی رایگان و کم هزینه را به‌طور برابر و بدون تبعیض در اختیار و دسترس همه افراد و آحاد جامعه به‌مورد اجرا بگذارند. بی‌گمان، از نظام حقوقی سلامت عمومی انتظار می‌رود توازنی درونی در این ساختار ایجاد نموده و آن را با دیگر ستون‌های حیات مدنی آدمی همسان کند. زیرا سلامت عمومی یکی از مصادیق منافع عمومی است که فقدانش لطمات سنگین و جبران ناپذیری را به حیات جمعی آدمیان وارد می‌سازد و به همین دلیل

References

1. Szpalski M, Gunzburg R, Rydevik BL, Le Huec JC, Mayer HM, editors. Surgery for low back pain. Verlag, Berlin, Hidenberg: Springer; 2010 Mar 26.
2. Donald T. Dikson. Law in the Health and Human Services: A Guide for Social Workers, Psychologists, Psychiatrists, and Related Professionals. Simon & Schuster Inc, 1995.
3. Gostin LO, Meier BM. Introducing global health law. The Journal of Law, Medicine & Ethics. 2019 Dec;47(4):788-93.
4. Bélanger M. Global health law: An introduction. Archives contemporaines; 2011.
5. Alekajbaf H. Concept and situation of Rights to Health under the International Human Rights bills". MLJ 2013; 7 (24) :139-170.
6. Javid, E., Niavarani, S. The Scope of the Right to Health in International Human Rights Law. Public Law Research, 2014; 15(41): 47-70.
7. Conceptual Foundation of Public Health Law. Chapter 1; A Theory and Definition of Public Health Law.
8. Mosavi, M. S. An Approach to the theory of The Right to the highest level of health attainable. Legal Research Quarterly, 2020; 23(89): 273-296.
9. Abbasi M, Rezaee R, Dehghani G. Concept and situation of the right to health in Iran legal system. MLJ 2014; 8 (30) :183-199.
10. WHO. Advancing the Rights to Health; the vital Role of Law. Roger Magnusson, university of Sydney, 2017; P1
11. Toebes B, Ferguson R, Markovic MM, Nnamuchi O, editors. The right to health: a multi-country study of law, policy and practice. Springer; 2014 Sep 5.
12. UNICEF Declaration, International Conference on Primary Health Care, Alma-Ata, 1978.
13. Forrester K, Griffiths D. Essentials of Law for Health Professionals-eBook. Elsevier Health Sciences; 2014 Nov 20.
14. Part I – Theory: Thinking About Health. Chapter 1 Concepts of Health and Illness. phprimer.afmc.ca, 2016.
15. Den Exter A. Health care law-making in Central and Eastern Europe: review of a legal-theoretical model. Oxford University Press, Intersentia, Social Europe Series, 2002.
16. Seyyed Mousavi MS, Vahdaninia V. A legal approach to health theory. Iran J Biomed Law Ethics. 2019;1(1):98-108.
17. Novick LF, Mays GP, editors. Public health administration: principles for population-based management. Jones & Bartlett Learning; 2005.
18. Allallahveysi, S.S, Gorji Aznadreyani, A. Right to health in the constitution of the Islamic Republic of Iran. Comparative journal of Dadpishgan, 2019;2.
19. Shakour M, Yousefi A, Bazrafkan L, Jouhari Z, Taheri S, Omid A. The ethical aspects of abortion in medical education. IJMEHM 2013; 6 (5) :24-34.
20. Balanian M., secular science or religious science?. Maarefat, 2016; 121, 119-136.